

bağbahçe

ÇEVREBAHÇEÇİÇEK DERGİSİ SAYI: 65 MAYIS-HAZİRAN 2016 FİYATI: 5 TL

Eğitimde İyi Örnekler

Ağaç Halkalarıyla Zamanda Yolculuk

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ BOTANİK BAHÇESİ
Öğretmen Eğitimi

Kır sarıbaşı

(*Centaurea cankiriensis*)

Kalecik çöveni

(*Gypsophila simonii*)

Duvarsarmaşığı yaprağı

(*Hedera helix*)

TÜRKİYE'NİN TEHDİT ALTINDAKİ BİTKİLERİ

Canotu (*Polygonum karacae*)

Bey keçitürlü (*Cytisus gueneri*)

NGBB Bahar Çiçekleri

Haseki küpesi (*Aquilegia* sp.)

Ege incisi (*Aurinia saxatilis*)

Meryemotu (*Geum* sp.)

Vangelya (*Weigela florida*)

NGBB 6. Doğa Şenliği

EXPO 2016 ANTALYA

Doğal Bitki Tedariki Projesi

NGBB'nin Lâleleri

Duvarsarmaşığı yaprağı

(*Hedera helix* L.)

Sarmaşıkgiller (*Araliaceae*) ailesinden, duvarsarmaşığı (*Hedera helix* L.) adlı bitkinin kurutulmuş yapraklarıdır. Yapraklar ve ondan hazırlanan preparatlar drog olarak kullanılır.

Duvarsarmaşığının, çeşitli Avrupa ülkelerindeki dillerde, farklı karşılıkları vardır. Almanya: *Efeubätter*, *Rankenefeu*, *Mauerefeu*, *Totenranke*, *Epig*. Çek Cumhuriyeti: *Břečtan obecný*. Danimarka: *Efeu*, *Vedbend*. Fransa: *Lierre à cautère*, *Lierre commun*, *Lierre des poètes*, *Lierre grim pant*. Hollanda: *Klimop*. İngiltere: *English Ivy*, *Common Ivy*, *Woodbind*, *Bindwood*. İspanya: *Hiedra*. İsveç: *Murgröna*. İtalya: *Edera*, *Ellera*. Macaristan: *Borostyán*. Norveç: *Bergflette*, *Eføi*. Polonya: *Bluszcz*. Rusya: *Pluszcz*.

Duvarsarmaşığı (*Hedera helix* L.), Asya'dan Avrupa'ya kadar yayılış gösterir. Kayaların ve binaların yüzeyini, örtü gibi kaplar. Kuzey Amerika'da da doğallaşmıştır.

Yaprakları ve meyveleri zehirlidir. Dahilen alındığında, sindirim sistemi bozuklukları ve kanlı ishale yol açar. Meyvelerini yiyen çocukların, öldüğü rapor edilmiştir.

Avrupa Farmakopesi'nde, duvarsarmaşığı yaprağı (*Hederae folium*) adıyla kayıtlıdır. Drog, ilkbaharda toplanıp kurutulan, tam veya kesilmiş yapraklardan ibarettir. En az, % 3 hederakozit C içermelidir. Drog, balgam söktürücü ve bronşit tedavisinde kullanılan preparatların terkbine girer.

Kullanımı çok eski zamanlardan beri bilinmektedir. Eski Yunan'da, duvarsarmaşığı yaprakları ezildikten sonra, şarapta bekletilir ve sarhoşluğa karşı içilirdi. Bu nedenle olsa gerek; Şarap Tanrısı Baküs, eski tablolarla ve heykellerde,

başında duvarsarmaşığı çelengi olduğu şekilde tasvir edilirdi. Yunan rahipleri de yeni evlenen çiftlere, sadakat nişanesi olarak duvarsarmaşığı çelengi hediye ederdi.

Avrupa'daki geleneksel halk hekimleri, duvarsarmaşığı yaprağını müshil, kurt düşürücü, ateş düşürücü ve terletici olarak kullanıyordu. Bu bitkiyle yapılan ilk araştırmalarda, içerdiği saponin glikozitleri nedeniyle mantarları, yumuşakçaları (mollusc) ve karaciğer parazitlerini öldürücü olduğu gösterilmişti. Son yapılan çalışmalarda bu saponinlerin, bitkinin balgam söktürücü (ekspektoran) etkisinden sorumlu olduğu ileri sürülmüştür. Etki mekanizması tam olarak bilinmese de saponinlerin, mide mukozasını tahrik ettiği, parasempatik imleşimle (signalling)

bronşları açtığı ve bronşlardaki mukus bezlerini aktive ederek ifrazatı artırdığı ifade edilmiştir. Drog % 6'ya kadar saponin ihtiva etmekle birlikte, tedavide kullanılacak droğun, en az % 2,5 hederasaponin C içermesi istenir.

Droğun ana etken maddesi, triterpenik saponinlerdir. Bunlar, hederagenin glikozitleri olup başlıcaları; hederakozit C, alfa-hederin, hederakozit B ve beta-hederin'dir. Drogda ayrıca, steroller (stigmasterol, sitosterol, campesterol, alfa-spinasterol, vs), flavonoidler (kersetin ve kempferol), poliasetilenler (falkarinon, falkarinol), kumarin glikoziti skopolin, klorojenik asit, kafeik asit, dihidroksi-benzoik asit, eliksin, hamamiletol, serbest amino asitler bulunur. Taze yapraklarda % 0,1-0,3 oranında bulunan uçucu

yağın ana bileşikleri; metiletil keton, metilizobutil keton, trans-heksanal, germakren D, sabinen, alfa ve beta pinen'dir.

Alman E Komisyonu, deri ve mukozanın duvarsarmaşığı yaprağına karşı hassasiyeti olduğunu ve buna bağlı ekseptoran ve antispazmodik etkisinin bulunduğunu ifade etmiş; soğuk algınlığı ile kronik yangılı bronşit vak'alarında kullanımını onaylamıştır. Özellikle boğmaca, spastik bronşit ve kronik nezle durumlarında, ekseptoran, salgılanmayı önleyici (secretolytic) ve antispazmodik etkilidir.

Yaprak ekstresinin, sitotoksik ve antibakteriyal etkileri de gösterilmiştir. Bitkinin bariz antiparaziter etkileri de mevcuttur. Falkarinol'ün antibakteriyal, analjezik (ağrı kesici) ve sedatif (sakinleştirici) etkileri ispatlanmıştır. Falkarinon ve falkarinol, antimikotik (mikroskopik mantarları öldürücü) etkilidir.

Yapılan klinik çalışmalarda duvarsarmaşığının, ambroxol kadar ekseptoran etki gösterdiği, çocuklarda asetilsistein kadar etkili olduğu, akut bronşiti olan çocuklarda semptomları iyileştirdiği görülmüştür. Dıştan deriye tatbik ederek, selülit önleyici ve kilo verdirici olarak kullanılan duvarsarmaşığı preparatları da mevcuttur. Kozmetikte yumuşatıcı ve kaşıntıyı önleyici olarak; krem, losyon, şampuan halinde kullanılan preparatları da vardır. Duvarsarmaşığı yaprağı, ayrıca eklem romatizması (artrit), romatizma ve sırac'a da da kullanılmaktadır.

Duvarsarmaşığının, bir kontrendikasyonu bildirilmemiştir. İki yaşından küçük çocuklara, duvarsarmaşığı preparatları verilmemelidir. Yan etkileri arasında bulan-

tı, kusma, ishal, kontakt dermatit, nefes alma güçlüğü sayılabilir. Gebelik ve süt verme döneminde kullanımına dair veri bulunmamaktadır. Başka ilaçlarla geçimsizliği rapor edilmemiştir.

Avrupa'da pastil, efervesan tablet, kapsül, oral çözelti, şurup, oral damla gibi ilaç formları mevcuttur.

Ülkemizde de satılan Prospan® öksürük şurubunun 100 mg'ı 0,7 g duvarsarmaşığı kuru ekstresi [5-

7,5:1; % 30 etanol k/k] içerir. Her 5 ml doz, 35 mg ekstre ihtiva eder.

Turhan Baytop'a göre, duvarsarmaşığı ülkemizde, dahilen % 1'lik enfüzyon halinde; müshil, adet söktürücü, kurt düşürücü ve terletici olarak kullanılır. Taze yaprakları, geçmişte haricen çibani olgunlaştırmak için kullanılmış olsa da zehirli etkisinden ötürü, bu uygulama terkedilmiştir.

Nasır söktürücü etkisinden yararlanmak için, yapraklar üç gün sirke içinde bekletilir. Daha sonra nasır üzerine konur, sıkıca bağlanır ve üç gün sonra açılır. Açıldığında, nasır kolayca çıkarılamıyorsa, taze yaprakla tekrar pansuman yapılır.

Kuzey Anadolu'da yetişen kafkas duvarsarmaşığı (*Hedera colchica* [C. Koch] C. Koch), yapraklarının daha büyük olması ve siyah renkli meyveleriyle "*Hedera helix*" türünden ayrılır. Onun gibi zehirli bitkidir ve benzer şekilde kullanılır.

K. Hüsnü Can Başer

Prof. Dr; Yakın Doğu Üni., Eczacılık Fak.

Bu yazıda belirtilen ifadeler, sadece bilgilendirme amaçlıdır; tavsiye niteliği taşımaz. Hastalıkta tedavinin, mutlaka doktor kontrolünde yapılması gerektiği unutulmamalıdır.

Duvarsarmaşığı yaprağı doz önerileri

Çay: 0,3 g drog 150 ml suyla demlenir.

Yetişkinlere, günde 3 bardak.

Kuru drog (300 mg/gün):

0-1 yaş için, 0,02-0,05 g.

1-4 yaş için, 0,05-0,15 g.

4-10 yaş için, 0,10-0,20 g.

11-16 yaş için, 0,20-0,30 g.

Kuru ekstre (4-8:1): % 24-30 etanol.

Kuru ekstre (6-7:1): % 40 etanol.

Kuru ekstre (3-6:1): % 60 etanol.

Kuru ekstre, maksimum günlük doz:

2-5 yaş için, 219 mg.

6-12 yaş için, 437 mg.

12 yaş üstü ve yetişkinler için, 656 mg.

Sıvı ekstre (1:1) % 70 etanol.

Sıvı ekstre, maksimum günlük doz:

2-5 yaş için, 150 mg.

6-12 yaş için, 210 mg.

12 yaş üstü ve yetişkinler için, 420 mg.

Yumuşak ekstre (2,2-2,9:1) % 50 etanol h/h: propilen glikol (98:2)

5-12 yaş için tek doz, 20-26 mg.

günlük doz, 80 mg.